

Чвалун С.В., методист обласного методичного кабінету НМЦ ЦЗ та БЖД Сумської області

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ В ЖИТТЯ НОВИХ ФОРМ НАВЧАННЯ МОЛОДІ СУМЩИНИ В ГАЛУЗІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Безпека життєдіяльності населення багато в чому залежить від грамотних дій кожного громадянина. Тому підвищення культури безпеки життєдіяльності та вдосконалення підготовки населення в галузі цивільного захисту, захисту від надзвичайних ситуацій, забезпечення пожежної безпеки є найважливішим завданням.

Спільними принципами при організації та проведенні навчання населення з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності є:

- науковість;
- навчання тому, що необхідно в умовах надзвичайної ситуації;
- систематичність і послідовність;
- свідомість і активність;
- наочність і доступність;
- міцність оволодіння знаннями, навичками і вміннями;
- колективізм та індивідуальний підхід у навчанні;
- вироблення морально-психологічної стійкості.

Якість навчання залежить від правильно застосованих форм і методів навчання. Форми навчання висловлюють організаційну сторону навчального процесу.

Вони передбачають:

- склад і угруповання тих, хто навчається;
- структуру заняття (навчання);
- місце, час і тривалість його проведення;
- роль і специфіку діяльності тих, хто навчається, і керівника заняття.

Кількість надзвичайних ситуацій, рівень смертності внаслідок різних нещасних випадків однозначно свідчать про відсутність у громадян, в тому числі дітей, навичок безпечної поведінки. У зв'язку з цим особливу увагу необхідно приділяти формуванню в учнів культури безпеки життєдіяльності.

У статті 41 Кодексу цивільного захисту України «Формування культури безпеки життєдіяльності населення» визначається, що культура безпеки життєдіяльності населення – це сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки. Популяризація культури безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді організовується і здійснюється

центральною владою, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, громадськими організаціями.

Культура безпеки життєдіяльності - це рівень розвитку людини і суспільства, що характеризується значущістю завдання забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистих і соціальних цінностей, поширеністю стереотипів безпечної поведінки в повсякденному житті та в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій, ступенем захищеності від загроз і небезпек в усіх сферах життєдіяльності.

У сучасних умовах важливим завданням колективу педагогічних працівників Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області є розробка і впровадження сучасних педагогічних методів у навчальний процес та нових форм роботи з населенням з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

Педагогічним колективом розроблено та запроваджено ряд заходів із практичної реалізації поставлених перед Навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області завдань.

За ініціативою начальника установи, розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації в червні 2017 року був створений Обласний центр з підготовки формувань цивільного захисту.

На площі в понад 3 гектари розташовані спеціалізовані майданчики, які закріплені за відповідними службами. Вони стануть навчально-тренувальною базою із практичної підготовки територіальних спеціалізованих служб та формувань цивільного захисту, підготовки комунальних аварійно-рятувальних служб об'єднаних територіальних громад та добровольців-пожежних, відпрацювання навичок добровільними формуваннями цивільного захисту дитячими, студентськими громадськими об'єднаннями рятувального спрямування, проведення спільних навчань, тренувань, змагань служб та формувань цивільного захисту, що залучаються до ліквідації надзвичайних ситуацій.

Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, вимагають розвитку нових способів освіти, нових педагогічних технологій, що сприяють індивідуальному розвитку особистості, творчої ініціативи, виробленню навичок самостійної навігації, для тих, хто навчається, в інформаційних полях, формування універсального уміння вирішувати проблеми, що виникають в житті як у професійній діяльності, так і в самовизначенні, та в повсякденному житті.

Для підвищення професійної підготовки вчителів предметів «Основи здоров'я», «Захист Вітчизни», у співпраці з інформаційно-методичним центром управління освіти Сумської міської ради більше десяти років у Навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області працює методичний майданчик. Мета якого: надати

додаткову інформацію з профілактики негативних явищ у суспільстві, з надання домедичної допомоги, рятувальної справи, питань здоров'я та безпеки життєдіяльності, правил поведінки в різних життєвих ситуаціях.

В основу роботи методичного майданчика як форми підвищення кваліфікації педагогів закладено багатовимірну систему навчання, тобто розвиток знань, здібностей і навичок у сферах мислення, мотивації, практичного вживання.

До роботи методичного майданчика запрошуються фахівці з медичної, рятувальної справи, Національної поліції також представники молодіжних громадських організацій, діяльність яких спрямована на пропаганду здорового способу життя та профілактику негативних явищ у суспільстві.

Наприкінці навчального року проводиться підсумкове заняття у формі квесту з питань цивільного захисту. Метою якого є надання необхідної інформації з демонстрацією її практичного застосування в разі виникнення надзвичайних ситуацій шляхом упровадження сучасних методик та форм роботи.

Завданнями заходу є:

- ознайомлення з алгоритмом надання домедичної допомоги в разі дій різних травматичних чинників;
- ознайомлення з алгоритмом поведінки педагогів та учнів у надзвичайних ситуаціях;
- акцентування уваги на необхідності поширення інформації серед учасників навчально-виховного процесу щодо основних правил надання само- та взаємодопомоги в ситуаціях, що загрожують життю та здоров'ю людини;
- дати уяву про квест як форму організації навчально-пізнавальної діяльності педагога та учнів.

Участь вчителів у роботі майданчика сприяє підвищенню якості проведення уроків у школі, а також проведенню позашкільних заходів із цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

Вже рік як при обласному методичному кабінеті Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області працює інтерактивна виставка пожежного спорядження та засобів порятунку.

Інтерактивна виставка – це сучасний і дуже ефективний навчальний прийом. Відвідувачі такого заходу можуть не лише оглядати демонстровані матеріали, але і взаємодіяти з експонатами, торкатися до них, спостерігати у дії.

Співробітники обласного методичного кабінету активно йдуть на контакт з учнівською молоддю. Учасникам виставки розповідається про професію пожежника та рятувника, наочно демонструється, як потрібно поводитися в аварійних ситуаціях, допомогти собі та тим, хто цього потребує.

Кожна людина має змогу відчувати себе пожежним чи рятувальником, примірявши каску, ізолюваний захисний дихальний апарат, попрацювати з мотузками, карабінами, спусковими елементами, гідравлічними ножицями, пневматичною подушкою.

Інтерактивна виставка пожежного спорядження та засобів порятунку стає популярною серед мешканців міста Сум. За півріччя її відвідало близько 1200 осіб.

Центром впроваджено проведення інтелектуального турніру «Безпека людини» з основ безпеки життєдіяльності серед учнів загальноосвітніх, спеціалізованих шкіл та гімназій; серед позашкільних закладів освіти та студентів закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації Сумської області.

У школі чи в коледжі молода людина одержує обсяг знань, визначений рамками освітньої програми. Найпоширеніший метод навчання у школі – метод «шаблонів». При використанні методу «шаблонів» розвитку логічного та творчого мислення учнів приділяється дуже мало уваги. На думку методиста, інтелектуальні турніри дозволяють учнівській молоді самостійно одержувати більш глибокі знання з окремих, цікавих для них, предметів, демонструвати їх в інтелектуальних змаганнях. Ігрова модель турніру не є новою. І якщо до цього часу така ігрова модель використовувалась для відповіді на питання «Яка команда є сильнішою?», то в цьому турнірі запропоновані навчальні пакети питань, що спрямовані на розвиток логічного та творчого мислення, а також на засвоєння нового матеріалу з безпеки життєдіяльності.

Мета та основні завдання які ставляться під час проведення заходу – це реалізація права кожної людини мати умови для всебічного розвитку, творчих та інтелектуальних здібностей, логічного мислення та суспільної комунікативності у дітей та підлітків, підвищення рівня ерудиції.

Проводячи турніри, ми ставимо ще одне завдання - впровадити їх при організації навчально-виховного процесу шкіл та установ позашкільної освіти, коледжів.

Очікувані результати від проведення турнірів:

- розвиток інтелектуального руху в системі освіти;
- реорганізація системи пропаганди безпечного життя;
- подолання кризи безграмотності у підлітків;
- започаткування науково-методичного забезпечення системи інтелектуальних турнірів з безпеки життєдіяльності;
- поява співтовариства педагогів, зацікавлених у поліпшенні викладання, обміні досвідом;
- підвищення активності учнів на уроках і в позаурочний час, їхньої зацікавленості у вивченні предмета, відповідно підвищення якості викладання.

Інтелектуальні турніри також є ефективною формою співпраці Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області із вчителями та викладачами навчальних закладів.

Протягом десяти років нами проводяться відкриті міські змагання з порятунку на воді серед учнівської молоді. Це є ще однією сучасною формою залучення молоді до рятувальної справи.

Випробування складаються з чотирьох етапів. На першому етапі учасники рятують умовного потопаючого з поверхні водойми. Другий етап ускладнюється тим, що «постраждалого» необхідно підняти з дна басейну. Навички молоді плавання з перешкодами відпрацьовувались на третьому етапі. А в останньому випробуванні, рятувальній естафеті, свої вміння демонструють всі учасники команди.

Для пришкільних оздоровчих таборів проводиться «Тренінг-маршрут», який користується популярністю. На старті кожна команда отримує маршрутний лист та карту м. Суми з нанесеними станціями: «Рятувальна», «Пожежна», «Надзвичайних ситуацій», «Правова», «Медична». Учасники повинні за певний час знайти ці станції, виконати низку завдань та продемонструвати свої навички з рятувальної справи, надання домедичної допомоги, поведінки у криміногенній ситуації.

Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області став ініціатором проведення фестивалю «Суми – місто безпеки», присвяченого Міжнародному дню захисту дитини.

Учасники фестивалю, а це юні сумчани, пройшли близько 20 пізнавальних випробувань, які сприяли розвитку в підростаючого покоління культури безпечної поведінки та набуття навичок поведінки у надзвичайних ситуаціях.

Найяскравіше на цьому фестивалі було представлено професію рятувальника. Впродовж дня кожен охочий міг взяти участь у ліквідації умовної пожежі, збиваючи струменем води м'яч. Також діти приміряли бойовий одяг рятувальників і сфотографувалися в ньому на згадку, а сідаючи за кермо оперативного автомобіля, відчували себе справжніми вогнеборцями. Співробітники Служби порятунку продемонстрували роботу пневмоподушки, підіймаючи за її допомогою великий вантаж. Особливе захоплення у маленьких відвідувачів свята викликало розрізання гідравлічними ножицями металевих предметів. Кожен учасник фестивалю міг відвідати виставку вибухонебезпечних предметів, поспостерігати за роботою саперів та кінологів.

Особлива увага організаторів заходу була зосереджена на підготовці дітей до купального сезону. Їх навчали, як використовувати рятувальне коло та надавати допомогу умовному потопаючому. Крім того, гості освоїли особливості проведення непрямого масажу серця та отримали майстер-клас з надання допомоги умовному постраждалому в автокатастрофі.

Для дітей та учнівської молоді в березні та серпні в м. Суми відбулися профорієнтаційні інтерактивні заходи «Ярмарок вакансій» та «Місто професій». До проведення національного проекту долучилися Управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Сумській області спільно з Навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області.

Серед багатьох професій на цих заходах найяскравіше та наймасштабніше було представлено професію рятувальника-вогнеборця. Вони розпочали свою зустріч із підростаючим поколінням ознайомленням з основними правилами безпеки життєдіяльності. Біля мобільного навчально-консультаційного пункту Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області виставляються пожежні автомобілі, де кожен бажаючий міг потрапити до транспортного засобу, одягнути рятувальну форму та зануритися у відповідну атмосферу. Також учасники дізнаються про оснащення пожежних автомобілів та стають свідками бойового розгортання з ліквідацією умовної пожежі.

Рятувальники та співробітники Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області демонструють у дії спеціальне обладнання, яке використовується у рятувальних операціях, показують молоді, як треба надавати домедичну допомогу людині, яка стала жертвою тієї чи іншої надзвичайної ситуації.

Такі заходи стають яскравим прикладом того, як спільними зусиллями Управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Сумській області, Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Сумської області та волонтерів можна нестандартно організувати масову пропагандистську роботу з безпеки життєдіяльності, щоб це було цікаво та корисно для підростаючого покоління, у тому числі й у виборі майбутньої професії.

Якість підготовки молоді з цивільного захисту та безпеки життєдіяльності багато в чому визначається формами і методами проведення занять. Пошук нових, нетрадиційних форм навчання повинен бути спрямований на надання навчально-виховному процесу більшої гнучкості, оперативності, звільнення його від штампів та заорганізованості.